

برنامه‌های درمانی برای کودکان طیف اوتیسم

ناشر: بنیاد امور بیماری‌های خاص
زیر نظر: معاونت آموزش و پژوهش - دکتر محمدجواد کیان
گردآورنده: دکتر میثم محمدی
نوبت و سال انتشار: نخست / ۱۴۰۰
شمارگان: ۳۰۰۰ جلد

مقدمه

بنیاد امور بیماریهای خاص به عنوان یک نهاد عمومی غیردولتی فعالیت خود را از اردیبهشت ماه ۱۳۷۵ به منظور سامان دهی و ارتقای وضعیت بیماران خاص در زمینه‌های مختلف درمانی، دارویی، آموزشی، پیشگیری آغاز نمود. این بنیاد در کنار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به عنوان یک سازمان غیردولتی در چهارچوب سیاستهای تدوین شده و با بهره‌گیری از کمک‌های مردمی، در جهت بهبود وضعیت بیماران عمل می‌نماید.

یکی از اقدامات مهم فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی نظیر برگزاری همایش‌ها و کارگاههای آموزشی، کنگره‌های علمی بین‌المللی، برگزاری کلاس‌های آموزشی جهت کادر درمان، خانواده‌ها و بیماران و تألیف و ترجمه، چاپ و توزیع صدها هزار کتاب، کتابچه و پوستر آموزشی که نقش بسزائی در ارتقای سطح سواد سلامت مردم در مورد بیماریهایی همچون دیالیز، تالاسمی، هموفیلی، دیابت، MS، اتیسم، ای بی و انواع سرطانها داشته است. یقیناً هرچه به اطلاعات مردم در مورد بیماریها و راههای پیشگیری از ابتلا افزوده شود از میزان موارد جدید بیماری و همچنین عوارض ناخواسته و ناتوان کننده بیماریهای خاص کاسته خواهد شد.

مردم شریف ایران در جهت یاری‌رساندن به مبتلایان به اینگونه بیماریها گام برداشته و جامعه پزشکی ما با استفاده از دانش بومی و جهانی، پیشرو در پیشگیری و درمان بیماریهای خاص باشند.

یکی از اقدامات مهمی که بنیاد امور بیماریهای خاص طی سال‌های اخیر به آن اهتمام ورزیده است پیگیری امور مربوط به مبتلایان به اختلال طیف اتیسم است. این اختلال که پیش‌بینی می‌شود از هر تولد یک نفر به آن مبتلا باشد، به دلیل اهمیت موضوع و مشکلات اجتماعی، اقتصادی و آموزشی که خانواده‌های دارای فرزند اتیسم با آن دست به گریبان هستند بنیاد امور بیماریهای خاص را بر آن داشت تا با پی‌گیری مداوم توجه مسئولین کشوری و سازمانها و نهادهای ذیربط را به اختلال اتیسم جلب نماید، این اقدام با برگزاری همایش‌های سالانه ملی و بین‌المللی و در پی آن برگزاری جلسات کارشناسی متعدد در سطح وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، رفاه و تامین اجتماعی و آموزش و پرورش، منجر به اقدامات مهمی در سطح ملی و کشوری از جمله تدوین سند ملی اتیسم گردید که در این سند وظایف دستگاه‌ها و سازمان‌های مختلف را در سطوح تشخیص، پیشگیری، توانبخشی و آموزش و ... مشخص نموده است هر چند تا رسیدن مطلوب راه زیادی در پیش داریم لکن شروع این حرکت همه جانبه در سطح کشور مرهون پی‌گیری بنیاد امور بیماریهای خاص است که امید است در آینده نزدیک شاهد اجرای برنامه‌های مورد نظر و مشابه آنچه در کشورهای پیشرفته انجام می‌شود باشیم.

بنیاد امور بیماری‌های خاص

کاردرمانی

ارگوتراپی یا کاردرمانی، یکی از رشته‌های علوم پزشکی است که سعی دارد با استفاده از راهکارهای متنوع و استفاده از فعالیت‌های هدفمند، فردی را که به هر دلیل دچار مشکلات عملکرد حرکتی یا شناختی شده است، توانا نموده و حداکثر استقلال عملکردی وی را فراهم نماید.

به عنوان مثال کودکان طیف اوتیسم در بسیاری از جنبه‌های شناختی و حسی- حرکتی دچار مشکل هستند. این مشکلات باعث ایجاد محدودیت‌هایی در آموزش و یادگیری و عملکردهای روزمره او می‌شود.

متخصصان کاردرمانی، با تجزیه و تحلیل مشکلات و ریشه‌یابی آنها به گونه‌ای برنامه درمانی خود را طراحی می‌کنند که فرد پیش‌نیازهای لازم جهت پیشرفت در مهارت‌های مختلف را بدست آورده و در نهایت توان‌تر و مستقل‌تر عمل نماید.

گفتاردرمانی

آسیب‌شناس گفتار و زبان یا گفتاردرمان، متخصصی است که با ارزیابی و آسیب‌شناسی اختلالات گفتار و زبان و مسائل مرتبط با آن نظیر بلع و جویدن، در جهت درمان این مشکلات گام برمی‌دارد.

طیف وسیعی از اختلالات و بیماری‌ها، ممکن است باعث مشکلاتی در گفتار و زبان و یا بلع شوند. همچنین به دلایل متعدد نظیر اختلالات تکاملی در کودکان ممکن است نابسامانی‌ها و تاخیرهایی در گفتار و زبان وجود داشته باشد. گفتاردرمانگران برای کمک به بهبود مهارت‌های زبانی، کلامی و ارتباطی

بیمارانی نظیر اختلالات طیف اوتیسم آموزش لازم را دیده‌اند و با شناختی که نسبت به عصب‌شناسی چنین اختلالاتی دارند، بهترین روش درمانی را متناسب با هر بیمار اتخاذ می‌نمایند.

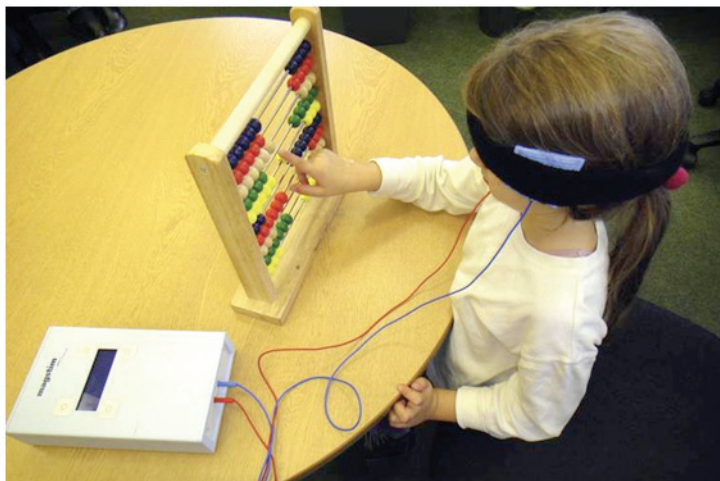

ABA

روش درمانی موسوم به "تحلیل رفتار کاربردی" یکی از روش‌های شناخته شده در درمان اختلالات طیف اوتیسم است که با محوریت رفتاردرمانی شکل گرفته است. این روش توسط روانشناسانی که دوره‌های تکمیلی رفتاری و شناختی را سپری نموده‌اند، انجام می‌شود. در این روش، سعی بر این است که از طریق مشاهده مستقیم رفتار کودک و ارزیابی و تحلیل دقیق آن، ارتباط بین محیط اجتماعی و رفتار کودک معین شود. این روش درمانی، حوزه‌های مختلفی نظیر مهارت‌های اجتماعی و بازی را در بر می‌گیرد و تاکنون پژوهش‌های زیادی اثربخشی این روش را تایید نموده‌اند.

tDCS

تحریک جدار جمجمه‌ای با جریان مستقیم، نوعی درمان غیر تهاجمی است که طی آن جریان الکتریکی ضعیفی را بر پوست نواحی خاصی از سر وارد می‌کنند. رفتارهای انسان برخاسته از عملکرد اجزای درونی موجود در مغز یعنی نورون‌هاست. تحریکات الکتریکی اعمال شده با این روش، با این هدف صورت می‌گیرد که نورون‌هایی که عملکرد مورد انتظار از خود نشان نمی‌دهند، در مسیر مناسب‌تری هدایت شوند. این روش درمانی تاکنون در بسیاری از پژوهش‌ها سربلند بیرون آمده و خوشبختانه اگر توسط متخصصین آموزش دیده بکار گرفته شود، عوارض جانبی نامطلوبی نخواهد داشت.

نوروفیدبک

نوروفیدبک یکی از روش‌های مدرن در عرصه توانمندسازی ذهنی و شناختی است. امروزه با توسعه علوم اعصاب و افزایش آگاهی نسبت به عملکرد مغز بواسطه روش‌های تصویربرداری مغزی، مشخص شده است که تغییر در عملکرد برخی نقاط مغزی می‌تواند باعث ارتقای عملکردهایی خاص نظیر توجه و تمرکز شود. درمانگران آموزش دیده با استفاده از نوروفیدبک، فعالیت عصبی مغز را مورد سنجش قرار داده و از طریق بازخوردهای بینایی و شنیداری، فرد را از فعالیت‌های عصبی مغز خود آگاه می‌سازد. افراد با کمک این روش بتدریج یاد می‌گیرند با کنترل ارادی، عملکردهای خود را بهبود ببخشند.

آب درمانی؛ استخر حسی و بازی درمانی گروهی در آب

آب درمانی یکی از کارآمدترین روش‌های درمانی در توانبخشی اختلالات حسی- حرکتی است که در طیف وسیعی از اختلالات نظیر کودکان مبتلا به فلج مغزی و همچنین اختلالات تکاملی نظیر کودکان طیف اتیسم کاربرد دارد. تحریکات حسهای سطحی، عمقی و تعادلی که طی آب درمانی ایجاد می‌شود، به فرآیند یکپارچگی حسی کودکان مبتلا به طیف اتیسم، کمک شایانی می‌کند.

پژوهش‌های متعدد نشان داده‌اند که آب درمانی می‌تواند در زمینه‌هایی مانند هوشیاری، اعتماد بنفس، چالاک‌ی و زبردستی، بهبود هماهنگی‌های حرکتی، تعدیل حسی و همچنین کنترل هیجانات و رفتارهای کلیشه‌ای گره‌گشا باشد.

یکی از مدالیت‌های مدرن که بویژه برای یکپارچگی حسی کودکان طیف اتیسم، طراحی شده است، استخر حسی است که مرکز پویندگان مهر برای اولین بار در ایران مبتکر این مدالیت‌هاست. ترکیب بازی

درمانی گروهی با این مدالیته درمانی در آب، در راستای رویکرد یکپارچگی حسی، می‌تواند علاوه بر کاهش مشکلات حسی، به شناخت اجتماعی کودک و تعاملات وی کمک شایانی نماید.

اتاق حسی و اتاق تاریک

یکی از رویکردهای بسیار موثر در توانبخشی کودکان با اختلالات تکاملی مغز، رویکرد یکپارچگی حسی است. بسیاری از رفتارهای آشفته و به هم ریختگی‌های عملکردی نظیر شلختگی حرکتی که در این کودکان مشاهده می‌شود، ناشی از عدم هماهنگی و یکپارچگی حسی در مغز این کودکان است. علاوه بر آن، استفاده از مدالیته‌های بینایی در شرایط کنترل شده‌ای نظیر اتاق تاریک، یکی از روش‌های موثر جهت ارتقای مهارت‌های فضایی، بینایی و همچنین توجهی محسوب می‌شود.

علاوه بر آن یکی از مهمترین زیرمجموعه‌های توجهی انسان، توجه بینایی و فضایی است که با تکالیفی چون دنبال کردن اهداف بینایی مورد چالش قرار می‌گیرد.

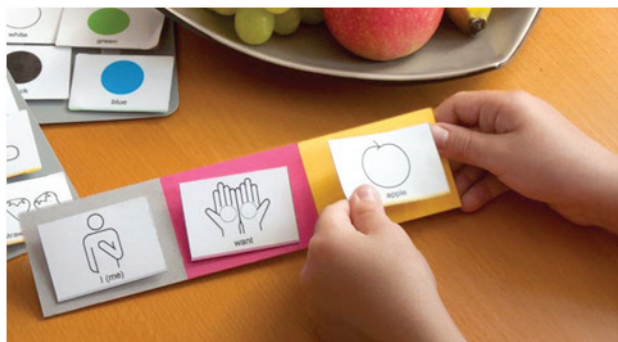
امکانات ویژه‌ای که در اتاق تاریک و اتاق حسی وجود دارد، می‌تواند به یکپارچگی حسی و ارتقای ادراک فضایی - بینایی و همچنین توجه و تمرکز کودکان به عنوان ابزاری مهم در جهت توسعه شناخت و پیشرفت‌های تحصیلی و آموزشی کمک نماید.

آزمون‌های شناختی

امروزه آزمون‌های شناختی و عملکردی متعددی در زمینه‌های عملکردهای حرکتی و شناختی توسعه یافته‌اند که می‌توانند نقش مهمی در غربالگری و تشخیص اختلالات مختلف و همچنین درجه‌بندی شدت آسیب در زمینه‌های خاص داشته باشند.

گرچه تست‌های کلاسیک هوش نظیر "وکسلر" هنوز هم می‌توانند در برخی کودکان به عنوان ترازوی برای سنجش پیشرفت به کار گرفته شوند و یا تست‌های عملکردی نظیر "آزورسکی" و "پردوپگورد" همچنان برای سنجش عملکردهای حرکتی درشت و ظریف مفید واقع شوند، لیکن تست‌های مبتنی بر نرم افزارهای کامپیوتری می‌توانند ابعاد ظریف‌تری از توانایی‌های شناختی و عملکردی را درجه‌بندی نمایند. همچنین تست‌هایی نظیر "گارس" و "ام - چت" نقش موثری در تشخیص و غربالگری اختلالات طیف اوتیسم دارند.

موسیقی درمانی

موسیقی، می‌تواند ابزاری قدرتمند در امر درمان باشد؛ این تکنیک‌ها به مواردی مانند؛ تسهیل برقراری ارتباط، شکستن الگوهای انزوا و تعاملات فرد با دیگران، کاهش رفتارهای تکراری و کلیشه‌ای و تقلید سخنان دیگران به منظور افزایش درک زبان می‌تواند مفید واقع شود.

موسیقی می‌تواند به‌عنوان مدالیت‌های جذاب و تسهیل کننده جهت برقراری ارتباط کودکان طیف اوتیسم با دیگران عمل کند و در شکل‌گیری و تقویت رفتار اجتماعی و ایجاد انگیزه جهت برقراری ارتباط با دیگران مثر ثمر باشد.

این درمان لذت‌بخش همچنین باعث تقویت دیداری و شنیداری می‌شود و سطح آگاهی را توسعه می‌دهد. تکنیک‌های موسیقی‌درمانی به تولید و تقویت اصوات و به‌طور کل به گفتار فرد اُتیستیک هم کمک کرده و برای تحریک فرآیندهای ذهنی و توجه به مفاهیم و نمادها و درک مطلب مفید می‌باشد. علاوه بر این، موسیقی درمانی می‌تواند به عنوان مشوقی جهت تسهیل گفتار کودکان طیف اوتیسم، مفید واقع گردد.

توانبخشی حرفه‌ای

یکی از دغدغه‌های مهم و اساسی خانواده‌هایی که فرزند مبتلا به اختلالات طیف اوتیسم دارند، آینده حرفه‌ای و شغلی و زندگی فرزندشان در اجتماع است.

بسیاری از کشورها قوانینی وضع می‌کنند که افراد دچار کم‌توانی و معلولیت، نظیر اختلالات طیف اوتیسم، بتوانند جهت انجام یک حرفه متناسب با استعدادهای خود، آموزش‌های لازم را ببینند و با دریافت مدرک معتبر در آن زمینه، قادر به کسب درآمد و استقلال در امرار معاش باشند.

گرچه کودکان طیف اوتیسم، در بسیاری از مهارت‌ها و توانایی‌ها ممکن است از خود ضعف نشان بدهند، لیکن نباید استعدادهای شگرف آنان را که بعضاً شکل نبوغ به خود می‌گیرند را نادیده گرفت.

خانواده درمانی و مشاوره

در رویکردهای درمانی مختلفی که در نقاط مختلف دنیا برای پیشرفت در مهارت‌های فیزیکی و ذهنی کودکان طیف اوتیسم لحاظ می‌شود، همواره به نقش موثر و بسیار مهم خانواده در امر درمان تاکید می‌شود و امروزه بر همگان واضح است که هیچ مدل درمانی بدون مشارکت فعالانه و دقیق خانواده، موفق نخواهد بود. متأسفانه گاهی شوک و استرس پذیرش کودکی طیف اوتیسم در خانواده‌ها به حدی است که والدین از عهده آن بر نمی‌آیند و مشکلات ثانویه‌ای در نگهداری و پرورش کودکان طیف اوتیسم رقم می‌خورد. آمار خانواده‌هایی که به دلیل داشتن فرزند اوتیسم به اختلاف، جنگ اعصاب و حتی جدایی کشیده است، نشان دهنده میزان فشاری است که والدین این کودکان تحمل می‌کنند. پذیرش، توجه و هدایت انگیزش در جهت بهبودی، از جمله کلیدهای موفقیت برای والدین کودکان اوتیسم است. بخش خانواده درمانی و مشاوره در چنین چارچوب‌هایی به والدین کودکان طیف اوتیسم خدمات‌رسانی می‌کند.

دارو درمانی

با پیشرفت روز افزون علوم پزشکی و داروشناسی، امیدهای زیادی نسبت به درمانهای دارویی که بتوانند در افراد مبتلا به اختلالات تکاملی متمر ثمر باشند، شکل گرفته است.

داروهای افزایش‌دهنده شناخت و بهبود دهنده عملکرد هوشی و حتی بهبود دهنده عملکردهای حرکتی، امروزه به موضوعی جذاب در پژوهش‌های عصب شناسی تبدیل شده است و موفقیت‌هایی نیز در این زمینه حاصل شده است.

پزشکان متخصص در زمینه‌های نورولوژی و روانپزشکی کودکان، همچنین در صورت تجزیه و تحلیل دقیق رفتاری، قادرند سیستم‌های عملکردی بخصوصی که در افراد مبتلا به طیف اوتیسم دچار اختلال هستند را شناسایی و از طریق تجویز داروهای مناسب در جهت تعدیل و ساماندهی این سیستم‌های عملکردی گام بردارند. از آنجا که سیستم عصبی و آرایش گیرنده‌های سلولی در انسانها، منحصر بفرد است، گاهی پزشکان از طریق آزمون و خطا به ترکیب دارویی مطلوب می‌رسند.

مرکز آموزش و توانبخشی پویندگان مهر
پیش دبستانی و دبستان رهام مبین
ویژه طیف اتیسم

کاردرمانی گفتاردرمانی موسیقی درمانی بازی درمانی آب درمانی رفتاردرمانی روانشناسی آموزش

پونک- چهاردیواری- سیمون بولیوار- بلوار الوند- پلاک ۶

تلفن: ۴۴۸۳۳۲۳۶ ۴۴۸۳۳۲۳۴

www.kids-autism.com